

kleiner dan één, en haar nieren zijn dus niet palpabel geweest. LENNHOFF wenscht niet voor zich alleen de eer van zijn vondst; hij is krachtig bijgestaan door zijnen vriend WOLF BECHER, dien hij „an dieser Stelle seinen „wärmsten Dank” brengt. Hiermede — waarde Gérant — zal ik eindigen.

H. OFFERHAUS.

INGEZONDEN.

OPEN BRIEF AAN DEN HEER ALEX. KLEIN.

Geachte Collega!

Aan uwe critisch-experimenteele studie „de woningdesinfectie met dampen „van formaldehyde”, in dit *Tijdschrift* verschenen, is door U nog een historische studie toegevoegd, omdat gij het voor den historie schrijver niet van belang ontbloot acht de geschiedenis van de formaldehyde-desinfectie in ons land aan de vergetelheid te ontrukken (blz. 894).

Ofschoon ik vrees, dat de historie-schrijver zich wel niet binnen korten tijd aan den arbeid zal zetten om die geschiedenis te boekstaven, zou toch te eeniger tijd de wenschelijkheid kunnen blijken van een ruime en nauwkeurige kennis der feiten. En aangezien ik, evenals gij, belang stel in de geschiedenis, veroorloof ik mij eenige opmerkingen te maken, waarvan de a. s. geschiedschrijver te zijner tijd de waarde zal kunnen overwegen.

Om misverstand te voorkomen zij opgemerkt, dat ik dit schrijven als privaatspersoon tot U richt en dat dit niet geschiedt in de betrekking, waarin ik tot het Geneeskundig Staatstoezicht sta. Ik ben niet gemachtigd om het Geneeskundig Staatstoezicht, dat gij een beschuldiging toeslingert, te verdedigen. Blijkens uwe eigen woorden is het uwe meening dat het Geneeskundig Staatstoezicht zich in de *onmogelijkheid* (de cursiveering is van U, blz. 865) geplaatst ziet om van zijn verdedigingsmiddelen gebruik te maken. Daarom juist achtet gij immers een optreden van uwe zijde tegen het advies van dat college minder gewenscht.

Nu veroorloof ik mij allereerst te vragen of de historieschrijver zich niet zal verbazen over het feit, dat gij op blz. 865 het Geneeskundig Staatstoezicht niet wilt aanvallen, omdat ge het niet fair vindt iemand aan te vallen, die zijn wapenen niet vrij kan gebruiken, en dat ge op de volgende bladzijde het Geneeskundig Staatstoezicht tóch aanvalt, waar ge het Geneeskundig Staatstoezicht beschuldigt in 1896 een „fout” te hebben begaan (regel 6) en „een verkeerde opinie” (regel 14) te hebben gehuldigd.

Deze incongruentie zal den geschiedvorschcr — critisch als hij is — wel niet ontgaan en dus zal een toelichting van U hem wel niet onwelkom zijn. Mij schijnt uwe handelwijze niet logisch toe.

Intusschen zal de geschiedschrijver zich misschien minder bezighouden met uw „j'accuse” dan wel met de zaak zelve.

Hij zal, objectief oordeelende, — een historicus doet het immers — vragen

of het Geneeskundig Staatstoezicht in 1896 inderdaad een fout heeft begaan. Uwe bewering zal wel, en zeer terecht, worden overwogen, maar toch worden getoetst aan andere gegevens en niet klakkeloos als een waarheid worden geboekstaafd. En dan zal de geschiedschrijver weer verlegen staan. Gij zegt op blz. 894 „nadat mijn onderzoek bekend was geworden, werd door de „daarbij belanghebbenden een verzoekschrift ingediend bij den Minister van „Binnenlandsche Zaken om het formaldehyde opgenomen te krijgen in de „„Regelen” enz., behoorende bij de Wet van 4 December 1872, *Stbl.* 134, „houdende voorzieningen tegen besmettelijke ziekten”. Nu zal de eerste vraag zeker wel zijn „wie waren de daarbij belanghebbenden?” De historieschrijver kan dit later moeilijk opdiepen. Maar voor ieder van de thans levenden, die de talloos verspreide circulaires ontving van de firma HONDIUS BOLDINGH en VAN DER HEIDE te Amsterdam is het geen geheim. Voor het gemak van den historicus vul ik dus uwe geschiedenis aan met de toelichting, dat met uwe „belanghebbenden” niet is bedoeld het publiek, in wier belang ontsmettingen worden verricht, maar zijn bedoeld de agenten van de Société Chimique des usines du Rhône, die den alleenverkoop voor Nederland hebben, van de apparaten-TRILLAT tot het ontwikkelen van formaldehyde uit het formochlorol.

Ik vind het zeer verklaarbaar dat belanghebbenden den verkoop en de exploitatie van een monopolie-artikel trachten te bevorderen, en het is dan ook niet om de bijzondere beteekenis van dit feit dat ik er de aandacht op vestig, maar wel om er op te wijzen, dat uw punt van uitgang, als historisch onjuist moet worden beschouwd. Uw „belanghebbenden” hadden er geen belang bij „*het formaldehyde*” — zooals *gij* schrijft — opgenomen te krijgen in de regelen, maar wel *het gebruik van het formaldehyde volgens het systeem TRILLAT*. Dat is iets anders! De geschiedschrijver zal wel doen ook hier op te letten.

En hoe staat het nu met de „fout”, die volgens uw uitspraak het Geneeskundig Staatstoezicht in 1896 maakte?

Gij acht het een fout dat in 1896 het formaldehyde niet geschikt werd geacht om onder de officieele ontsmettingsmiddelen te worden opgenomen.

De geschiedschrijver zal dat, naar mijn meening, geen fout noemen, en zal — zooals ik mij voorstel — over uw beschuldiging uitspraak doen als volgt:

Overwegende

dat in 1896 van de toenmaals bestaande methoden om formaldehyde te ontwikkelen het systeem TRILLAT de beste was, zoodat andere methoden in deze zaak buiten beschouwing blijven;

O. dat dit evenwel niet bewijst dat zij goed was;

O. dat de bewering in de circulaires van de Maatschappij tot ontsmetting van woningen enz., onder directie van de H. H. HONDIUS BOLDINGH en VAN DER HEIDE, „bovendien heeft zij (de methode TRILLAT) het voordeel dat gordijnen, „kleeren en dergelijke in het vertrek kunnen blijven en mede ontsmet worden” was in strijd met alle resultaten van kritisch experimenteel onderzoek, ook met dat van KLEIN, die juist omtrent het indringingsvermogen zich terecht zeer gereserveerd, hoewel voor een algemeen verspreid attest te onduidelijk, uitliet;

O. dat het ongeloofelijk klinkt dat de autoclaaf van TRILLAT, waarin een druk van 3—4 atmosferen moest worden onderhouden een „voor de praktijk

„bij uitstek geschikt instrument” was, — zooals KLEIN in zijn toenmalig attest zeide — omdat toen ter tijde in Nederland slechts in enkele gemeenten desinfecteurs werden gevonden, in staat om zulk een toestel behoorlijk te bedienen zonder gevaar voor zich en voor anderen;

O. dat het onmogelijk, niet gewenscht en dan nog te duur moest worden geacht om de ontsmettingen in de meer dan 1100 gemeenten van Nederland op te dragen aan de „Maatschappij tot ontsmetting van woningen enz. te Amsterdam, welke in tegenspraak met hun deskundigen adviseur ten opzichte van het doordringingsvermogen van het formaldehyde geen enkele reserve maakte en kamers met den geheelen inhoud, gordijnen, kleeren en dergelijke en bovendien onafhankelijk van den aard der ziekte, aan het procédé TRILLAT onderwierp;

O. dat in 1896 — meer in het bijzonder tot aan 9 December 1898 — een voldoende methode om de prikkelende formaldehyde dampen spoedig genoeg te verwijderen niet bekend is geweest, zoodat de kamer onbewoonbaar zou zijn gedurende een paar dagen na de toepassing van de methode en de niet ruim behuisden van onderdak zouden zijn beroofd;

O. dat FLÜGGE, een onwraakbare deskundige — ook volgens KLEIN, *Ned. Tijdschr. voor Geneesk.* blz. 784) op blz. 281 van het *Zeitschr. f. Hyg. u. Inf.*, verschenen op 9 December 1898 zegt: „den Ausführungen von ABBA und „RONDELLI, PETRUSCHKY u. A., die eine *Wohnungsdesinfection* mit Formaldehyd „für nicht zulässig erklären, musste man nach dem damaligen Stande unserer „Erfahrungen durchaus beipflichten”;

O. dat het oordeel van ABBA-RONDELLI en PETRUSCHKY dagteekent van het jaar 1898 en dat dus a fortiori in 1896 het formaldehyde voor de woningsdesinfectie „niet zulässig” was, volgens de meening van genoemden gezaghebbende FLÜGGE;

staat op historisch-critische gronden vast:

1°. dat het formaldehyde in 1896 terecht niet is opgenomen in de regelen;

2°. dat dus van een „fout” of een „verkeerde opinie” bij het geneeskundig Staatstoezicht in 1896, (noch in 1897, noch in 1898) sprake mag zijn;

3°. dat de beschuldiging van den Heer KLEIN dus ongegrond en dus misplaatst is,

en 4°. dat daarentegen de verklaring moet worden afgelegd, dat het oordeel door het Geneeskundig Staatstoezicht in 1896 uitgesproken, nog in 1898 volkomen juist bleek.

Zóó, geachte collega, zal m. i. de uitspraak van den geschiedschrijver zijn! En indien de geschiedschrijver nog een afzonderlijk oordeel zal geven over de vraag of de Inspecteurs in 1897 terecht tegen de aanwending van het formaldehyde door middel van het apparaat-TRILLAT waarschuwd, dan zal ook de beslissing hieromtrent niet in uw voordeel zijn.

Immers de overwegingen, boven omschreven, zullen dan, zooals ik mij denk, nog worden aangevuld als volgt:

Overwegende:

dat het ontsmetten van woningen met den inhoud *niet kon* geschieden op de wijze als de exploitanten van het systeem-TRILLAT trachten te doen gelooven — en welke methode zij ook inderdaad toepasten —

O. dat het niet in het belang der openbare gezondheid mocht worden geacht „door wat hokus pokus het publiek een zeker gevoel van veiligheid „te suggeeren, een veiligheid, waarvan wij de gemoedelijke overtuiging be- „zitten, dat de methode ze volstrekt niet aanbiedt”;

O. dat het noodzakelijk moest worden geacht in het openbaar te waarschuwen tegen een onjuiste toepassing van een onvolkomen methode, waarbij geen sprake was van nauwkeurig vastgestelde indicaties bij de verschillende infectie-ziekten — zooals ook KLEIN in 1899 noodig acht, blz. 889 — en anderen vóór hem;

O. dat bovendien de onkosten van de exploitatie van het apparaat TRILLAT nog in Mei 1899 — zie KLEIN blz. 893 — bedroegen *f* 25.— per 100 M³ ruimte en voor elke 100 M³ meer nog *f* 10.—;

staat vast dat de waarschuwing van de Geneeskundige Inspecteurs in 1897 volkomen gemotiveerd is geweest.

Nog een kort woord tot besluit.

Evenmin als gij mij gelukkig schijnt, waar gij het verledene behandelt, evenmin kan ik uwe verdiensten erkennen, waar gij in de toekomst gaat lezen. Gij voorspelt — blz. 896 — dat het Geneeskundig Staatstoezicht ongetwijfeld zoo spoedig mogelijk een voorstel bij den Minister aanhangig zal maken om het formaldehyde alsnog in de Regelen enz. te doen opnemen.

Het karakter van een profetie sluit positieve zekerheid uit. Over de juistheid van uwe voorspelling valt dus niets zekers te zeggen. Maar als ze juist blijkt, zal de historieschrijver in de beoordeeling van uwe profetie wel de volgende overwegingen opnemen:

1°. dat zeer zeker — evenals KLEIN — ook het Geneeskundig Staatstoezicht kennis zal hebben genomen van de verbeterde methoden om het formaldehyde doelmatig te gebruiken, meer speciaal van de belangrijke verbeteringen, door FLÜGGE neergelegd in zijn op 9 December 1898 verschenen „verhandeling „van fundamenteele beteekenis” — zooals KLEIN deze verhandeling terecht noemt op blz. 784 —;

2°. dat niet is aan te nemen, dat het Geneeskundig Staatstoezicht niet evengoed als KLEIN die verbeteringen dankbaar zou aanvaarden en gebruiken;

en 3°. dat dan ook inderdaad reeds in de openbare vergadering op 28 December 1898 de Voorzitter van de Geneeskundigen Raad voor Friesland en Groningen de formaldehyde desinfectie aan de hand van FLÜGGE's juist verschenen artikel heeft besproken, in denzelfden zin als KLEIN dit eerst 4 maanden later deed in dit *Tijdschrift*, terwijl ook in andere Geneeskundige Raden de quaestie aan de orde is geweest.

Zoodat die voorspelling — zóó zal de geschiedschrijver m. i. concludeeren — wel veel kans had tot werkelijkheid te worden, maar daarentegen dan ook zoo voor de hand lag, dat zij gerust achterwege kon zijn gebleven.

Collegialiter,

Groningen, 25 Mei 1899.

CH. H. ALI COHEN.